

YÜKSEL ÇELİK

Râmi Kışlası

II. Mahmud Devrinde
Aydın-Despotik
Modernleşmenin
Karargâhı

بسم الله الرحمن الرحيم
هذه هي القلعة التي بناها السلطان محمد علي باشا في سنة 1808م في مدينة إسطنبول
وكانت من أهم القلاع التي بنيت في تلك الفترة وسميت باسم السلطان محمد علي باشا
وكانت من أهم القلاع التي بنيت في تلك الفترة وسميت باسم السلطان محمد علي باشا
وكانت من أهم القلاع التي بنيت في تلك الفترة وسميت باسم السلطان محمد علي باشا

كيفيه كنفى و عمارت باش محمد علي

TARİH
vb.
KAPABANK KÜLTÜR YATIRILARI

RÂMÎ KIŞLASI
II. MAHMUD DEVRİNDE
AYDIN-DESPOTİK MODERNLEŞMENİN KARARGÂHI
YÜKSEL ÇELİK

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0187
Tarih: 051

RÂMÎ KİŞLÂSİ
II. MAHMUD DEVRİNDE
AYDIN-DESPOTİK MODERNLEŞMENİN
KARARGÂHI
YÜKSEL ÇELİK

Proje Editörü
Ömer Uzunağaç

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Prof. Dr. Murat Uluskan

Son Okuma
Salih Furkan Sevim

VakıfBank Kùltür Yayınları

Büyükdere Caddesi

No: 97 – Kat 4

Şişli 34394 İstanbul

Telefon: 0 212 354 5730

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2022

ISBN 978-625-7447-59-1

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.

Güzeltpe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi

B Blok No: 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul

Telefon: 0212 354 3000

Sertifika No: 46403

1. Baskı: Aralık 2022

RÂMÎ KIŞLASI
II. MAHMUD DEVRİNDE
AYDIN-DESPOTİK MODERNLEŞMENİN
KARARGÂHI
YÜKSEL ÇELİK

YÜKSEL ÇELİK

1971 yılında İstanbul'da doğdu, 1994 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Bir yıl sonra araştırma görevlisi olarak yüksek lisans eğitimini aynı üniversitenin Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde, doktora eğitimini ise İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. Doktora sürecinde kazandığı bursla İskoçya ve İngiltere'de alanıyla ilgili çalışmalar yaptı. 2011 yılında Yakınçağ Tarihi alanında doçent, 2017 yılında profesör unvanı aldı. 2019-21 yılları arasında Kazakistan'da Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde öğretim üyesi ve Sosyal Bilimler Fakültesi dekanı olarak görev yaptı. 2007 yılında "Tanzimat Devrinde Rüşvet-Hediye İkilemi ve Bu Alandaki Yolsuzlukları Önleme Çabaları" başlıklı makalesi ile Osmanlı Bankası Arşiv Araştırma Merkezi ile Tarih Vakfı tarafından verilen European Association for Banking and Financial History (Avrupa Bankacılık ve Finans Tarihi Birliği) ödülüne, 2009 yılında doktora tezleri için verilen Prof. Dr. Işın Demirkent Tarih Ödülü'ne, 2015 yılında ise *Şeyhül-Vüzerâ Koca Hüseyin Paşa -II. Mahmud Devrinin Perde Arkası* künyeli eseriyle telif eser dalında Türkiye Bilimler Akademisi ödülüne layık görülmüştür. Temel ilgi alanları olan Yakınçağ Osmanlı Tarihi, XIX. yüzyılda Osmanlı dünyasında bilim-sanat, mimarlık, modernleşme ve askeri reform tarihi konularında yayımlanmış çok sayıda çalışması mevcuttur.

Mihi Canto et Musis

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
Giriş	15

BİRİNCİ BÖLÜM

XIX. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu	23
Mimarlık Teşkilatı ve Askerî Yapılardan Sorumlu Birimler	29

İKİNCİ BÖLÜM

Doğuda ve Batıda İlk Kışla Yapıları	39
Ekal Maşartiler ve Castrum'lerden Kışla Komplekslerine	39
Osmanlılarda Haymeli Ordugâhtan Kışla Yapılarına Geçiş	42
İstanbul'un İlk Kışlaları: Dergâh-ı Âli Yeniçeri Odaları	46
Diğer Kapıkulu Ocaklarına Ait Kışlalar	51
I. Acemioğlanlar Kışlası	51
II. Cebeciler Kışlası	51
III. Topçu ve Top Arabacıları Kışlası	52
IV. Humbaracı ve Lağımcı Kışlaları	56
V. Süvari Kışlaları	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İstanbul'da Modern Kışla Yapılarının Teşekkül Süreci	61
Modern Kışlaların Prototipi: Kalyoncu Kışlası	63
Nizâm-ı Cedîd (Mu'allem Asker) Kışlaları	65
I. Levend Çiftliği Kışlası	67
II. Selimiye Kışlası	68
Osmanlı Kışla Mimarisi	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Râmi Çiftlik-i Hümâyunu Kışlağı	81
Râmi Çiftliği ve Etrafında Oluşan Semt	81
Mansûre Ordusu'nun Kurulması ve Yeni Kışlaların İnşası	88
Râmi Kışlası İçin Yer Seçimi ve İnşaat Süreci	91
Kışlanın Mimarının Kimliği Meselesi	105

Kışlanın Mimari Özellikleri	108
Ek Yapılar ve Kışlanın Geçirdiği Onarımlar	114
Kışlanın İdari ve Askerî Bir Üs Haline Gelmesi	139
Sivil-Askerî Kıyafet Reformunun Vitriini Olarak Râmi Kışlası	155
Tasvîr-i Hümayûn'un İlk Asıldığı Yer Olarak Râmi Kışlası	162
Kışladaki Padişah ve Maiyetinin Baloya Daveti ve Yaşanan Tedirginlik	168
Modern Askerî Eğitimin Üssü Olarak Râmi Kışlası: Fünûn-ı Harbiyye-i Mansure Mektebi	170

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kırım Savaşı'ndan Günümüze Râmi Kışlası	183
Râmi Semtinde İmar ve İskân Hareketlerinin Yoğunlaşması	186
Râmi Kışlası'na Demiryolu Hattı Çekilmesi Projesi	192
Râmi Kışlası ve Mînyatür Osmanlı Parkı Projesi	193
1894 Depremi ve Kolera Salgını	195
II. Abdülhamid Devrinde Süvari Kışlası Olarak Kullanılması	197
Kurtuluş Savaşı'nda Kışladan Anadolu'ya Silah ve Mühimmat Sevkiyatı	201
1960 İhtilali ve Râmi Kışlası	207
Kışlanın Yakın Geçmişi, Bugünü ve Yarını	209
Değerlendirme ya da Sonuç Yerine	217
Kaynakça	229
Görsellerin Listesi	243
Ekler	247
Dizin	263

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.md. : Adı geçen madde
a.g.tez. : Adı geçen tez
a.mlf : Aynı müellif
bkz. : Bakınız
BEO. : Bâbiâli Evrak Odası
BOA. : T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
C. : Cilt
çev. : Çeviren
DBİA : Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
Def. : Defter
Ed. : Editör
Eİ² : Encyclopædia of Islam, II. Edition
haz. : Hazırlayan
İA. : İslam Ansiklopedisi
İOTK : İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi
İÜ. Ed. Fak. : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İÜTY. : İstanbul Üniversitesi Tarih Yazmaları
nr. : Numara
nşr. : Neşreden
OTDTS : Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü
s. : Sayfa
S. : Sayı
TCTA : Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi
TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TSMA : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
ty. : Basım tarihi yok
yay. : Yayınlayan

ÖNSÖZ

Son dönemde Osmanlı Tarihi'nin gördüğü akademik ve popüler ilgi, bu alana gözle görülür bir canlılık ve heyecan getirmiştir. Gün geçtikçe katlanarak artan bu ilgiye rağmen; tarih yazımı, sosyal tarih, biyografi ve özellikle askerî tarih çalışmalarına gösterilen ilgi henüz istenen düzeyde değildir. Son dönemde yerli-yabancı sivillerin askerî tarih çalışmalarına eskiye nispetle daha fazla ilgi göstermeleri, bu alandaki boşluğun zamanla doldurulacağı yönünde iyimserlik yaratmıştır. Bu bağlamda; geleneksel askerî sistemin tasfiyesi, Osmanlı denizciliği ve bahriyesinde yapılan ıslahatlar, III. Selim devri askeri reformları, II. Mahmud devrinde Yeniçeri Ocağı'nın tasfiyesi ve modern talimli Mansure Ordusu'nun kuruluşu, zorunlu askerlik, çoklu ordu sistemine geçiş, Tophâne, Baruthâne ve Tüfenghâne gibi birtakım teknik müesseseler, Feshâne, İplikhâne ve Dikimhâne gibi imalathaneler konularında birtakım çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Askerî tarih çalışmalarına artarak devam eden ilgi, askerî yapılar ve onun en önemli unsurlarından biri olan kışlalar konusunda, gerek mimarlık tarihi ve sanat tarihi kürsülerinde gerekse tarih bölümlerinde fark edilir sayıda çalışmanın yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Askerî yapıların mimariyle ilgili teknik boyutları ve malzemenin niteliği gibi hususlar nedeniyle yakın zamana kadar tarihçiler bu alana pek ilgi göstermezken, mimarlık tarihçileri de Osmanlı arşiv kayıtlarının tespiti, değerlendirilmesi ve tarihi arka planın ortaya konulmasındaki güçlükler nedeniyle kışlalar konusuna pek rağbet etmemektedirler. Son zamanlarda bu alanda değişen manzara ümit vericidir, tarihçilerin ve mimarlık tarihçilerinin müşterek çalışmaları ya da münferit olarak, yekdiğerinin çalışmasına zemin oluşturacak veya tamamlayacak eserler ortaya koymalarıyla askerî yapılarla ilgili eksiklikler çok daha süratle giderilecektir.

XIX. yüzyıl gerçekten de Osmanlı İmparatorluğu'nun “en uzun yüzyıldır”. Bunun nedeni, bu dönemde gerçekleştirilen reformların idari ve sosyal hayatta yarattığı çalkantılar ile içte ve dışta dramatik hadiselerle dolu olmasındandır. XIX. asırda imparatorluğun geleneksel çizgisini radikal anlamda değiştiren iki karizmatik hükümdardan ilki olan II. Mahmud'un saltanatında (1808-39) gerçekleştirilen kapsamlı değişim ve dönüşüm, tabii olarak imparatorluğun idari ve askerî yapısında da önemli değişikliklere yol açtı.

Bu bağlamda, 1826'da vuku bulan ve *Vak'a-i Hayriyye* olarak adlandırılan hadise ile Yeniçerilerin tasfiyesi ve yerine çağdaş, talimli Asâkir-i Mansûre-i Mu-

hammediye Ordusu'nun kurulması, birtakım yeni askerî kurumların ihdasını ve tabii olarak yeni kışlaların inşasını zorunlu kıldı. Yeni ordunun mümeyyiz vasfı talim olduğundan, askerî eğitimin çağdaş normlara kavuşturulması ve disiplinli bir ordunun vücuda getirilmesi, ancak “*ta’lîm ve tefennünün tecellîgâhı olan*” kışlalar sayesinde mümkündü. Dolayısıyla XVIII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinde, bir başka deyişle askerî reformların ivme kazandığı dönemlerde, süratle yeni kışlaların inşasına girişilmesi hükümdar ve yönetici elit açısından tercihten ziyade bir zaruretti.

Vak’a-i Hayriyye'nin yarattığı kaos atmosferinin akabinde kurulan talimli Mansûre Ordusu'nun kışla ihtiyacının had safhada olması nedeniyle, Beyazıt'taki Eski Saray'ın Seraskerlik makamına tahsisinden sonra *Bâb-ı Seraskeri* içindeki yapılar ve İstanbul'da devlete ait bazı binalar alelacele kışla hüviyetine sokulurken, III. Selim devrinden kalan ve Kabakçı İsyanı (Mayıs 1807) esnasında tahrip edilen Selimiye Kışlası'nın süratle tamiratına girişildi. Ardından merkezde ilk etapta Davudpaşa Sarayı ve Râmi Çiftliği mevkilerinde iki yeni kışlanın inşası yönünde karar alındı.

Bu yeni dönemde inşa edilen kışlalar arasında hacmi itibarıyla en büyüklelerinden biri olan ve 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında II. Mahmud'un yaklaşık iki yıl idari ve askerî bir üs olarak kullandığı Râmi Kışlası, henüz müstakil bir monografiye konu olmamıştır. Üstelik 1970'li yıllara dek fiilen askerî amaçlı kullanılmasına rağmen, kışlalar arasında hakkında en az bilgi sahibi olduğumuz yapı olması da bir diğer ilginç husustur. Bu durum kışlayla ilgili görsel malzeme için de geçerlidir. Maalesef bu bilgi zafiyeti ve yukarıda işaret edilen diğer nedenlerden ötürü, Râmi Kışlası'yla ilgili mevcut literatürdeki sınırlı malumat da hatalarla doludur.

Geçmişte İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın faaliyetleri kapsamında ihya edilmesi ve içinde büyük bir kütüphaneyi de barındıran çok amaçlı bir kültür merkezine dönüştürülmesi yönünde karar alınan Râmi Kışlası'yla ilgili çalışmalar henüz tamamlanamamış değildir. 2022 yılı sonunda bitirilmesi planlanan proje kapsamında restorasyonu tamamlanacak kışlanın İstanbul'un önemli kültür-sanat merkezlerinden biri haline dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

Râmi Kışlası ile ilgili bu araştırma salt bir mimarlık tarihi çalışması değil, bir kışlanın tarihçesidir. Osmanlı arşiv belgeleri ve dönem kaynakları ışığında kaleme alınan bu çalışma, mimarlık tarihçileri için doğru tarihi bilgi/arka plan sunmayı amaçlayan mütevazı bir katkı olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bu çalışmada; Râmi Kışlası'nın mimari özellikleri, yapım tekniği, malzemenin niteliği, üslup, koruma sorunları ve restorasyon önerileri gibi başka bir disiplinin konusu olan ayrıntılara, mevcut mimarlık tarihi literatürü çerçevesinde yer verilmiştir.

Akademik hayatımın her safhasında sabırla bana katlanan ve desteğini esirgemeyen eşim Göknur Hanım ve her zaman moral kaynağım olan kızım Şebnem Pelin, teşekkür listesinin başında yer almaktadır, bu çalışmayı onlara adıyorum. Ayrıca, kışlalar konusundaki boşluğa dikkat çekerek müstakil bir çalışmaya beni teşvik eden Dr. Coşkun Yılmaz'a; birtakım bilgi, belge ve görsel materyale ulaşma- ma yardımcı olan Prof. Dr. Gültekin Yıldız, Doç. Dr. Aynur Çiftçi, Prof. Dr. Selçuk Mülayim, Yüksek Mimar ve Restorasyon Uzmanı Sonay Şakar, Prof. Dr. Ömer Zülfe, Doç. Dr. Ömerül Faruk Bölükbaşı, Dr. Öğr. Üyesi Rahime Hülya Öztürk ve Dr. Öğr. Üyesi Süheyla Yenidünya Gürgen'e; Fransızca metinler konusunda yardımını esirgemeyen Sayın Sinan Kuneralp ve Dr. Aytül Durmaz Hut'a, metni baştan sona titizlikle okuyarak tashih ve tekliflerle çalışmaya değer katan kıymetli dostum Prof. Dr. Murat Uluskan'a, arşivindeki birtakım resimleri paylaşan ve sıra dışı bir mahalli idareci olan Râmi Cuma Mahallesi Muhtarı Gürol Birkardeşler'e, yine fotoğraf arşivinden istifade etmeme izin veren Eyüp Belediyesi yetkililerine ve niha- yet bu çalışmayı kaleme alırken eserlerinden istifade ettiğim tüm bilim insanlarına şükranlarımı sunarım.

Eserin telifi sürecinde gösterilen azami gayret ve hassasiyete rağmen, çalışmada karşılaşılabilecek hataların, müellifin iyi niyetine verilerek bağışlanacağı ümit edilmektedir.

Yüksel ÇELİK
Feneryolu, 2022

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık beş asır payitahtı olan İstanbul, günümüzde de Doğu ile Batı arasında bir köprü kent ve dünyanın önde gelen kültür merkezlerinden biri olma vasfını korumaktadır. Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'na da başkentlik yapan ve farklı dönemlerde inşa edilen surların içinde, Hıristiyan ve Müslüman geçmişleriyle pitoresk bir şehir olan bu kadim medeniyet merkezinde, değişik dönemlerde sivil ve askerî mimarinin en seçkin ve ihtişamlı örnekleri verilmiştir.

İstanbul'un kent tarihi ve sivil mimarisi birçok araştırmaya konu olmuştur,¹ ancak askerî mimari ve yapılar konusunda aynı şeyi söylemek pek de mümkün değildir. Bunun arkasında, birtakım zihniyet sorunları ve bazı şartlı akademik refleksler yatmaktadır. Şöyle ki; siyasi ve idari geleneğimizin kemikleşmiş karakteri ve kategorik algılama alışkanlıklarımızın tezahürlerinden biri olarak, askerî tarih çalışmaları halen tam anlamıyla sivilleşmemiştir. Genel manada askerî tarih çalışmalarının ikinci plana itilmesi ve uzun süre sivil-asker ayrımının, arşivlerin tefrik ve temellükünü de içerecek şekilde çalışma sahasını sınırlandırması ve zorlaştırması, bu alandaki çalışmaların askerlere veya ilgili farklı birimlerin inisiyatifine, hatta harp tarihi ile ilgili arşiv kayıtlarının kullanımının askerî kurumların insaf ve ihsanına havale edilmesine yol açmıştır. Son dönemde olumlu yönde atılan adımlar sayesinde, yakın bir gelecekte aşılabileceği ümit ettiğimiz bu olumsuz şartlara rağmen, askerî tarih çalışmalarına yerli yabancı akademisyenlerin giderek daha fazla ilgi göstermesi,² bilimsel temeli olmayan bu anlamsız kategorik ayrımı nispeten yumuşatmıştır.

1. Bunlardan bazıları: Mustafa Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, İstanbul 2002; Semavi Eyice, *Tarih Boyunca İstanbul*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2006; Doğan Kuban, *İstanbul Yazıları: Kent ve Mimarlık Üzerine*, haz. G. İpek, YEM Yayınları, İstanbul 1988; a.mlf, *İstanbul Bir Kent Tarihi: Bizantion, Konstantinopolis*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2000; Osman Nuri Ergin, *İstanbul Şehir Rehberi*, İstanbul 1934; Zeynep Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul*, çev. Selim Deringil, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015; Sevim Denel, *Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekânlarda Değişim ve Nedenleri*, Ankara 1982; Maurice M. Cerasi, *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygurluğu ve Mimarisi*, çev. Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.

2. Yüksel Çelik, *Şeyhül-Vüzerâ Koca Hüsrev Paşa, -II. Mahmud Devrinin Perde Arkası-*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013; Gültekin Yıldız, *Neferin Adı Yok: Zorunlu Askerliğe Geçiş Sürecinde Osmanlı Devletinde Siyaset, Ordu ve Toplum (1826-1839)*, Kitabevi, İstanbul 2009; Tobias Heinzelmann, *Cihaddan Vatan Savunmasına: Osmanlı İmparatorluğu'nda Genel Askerlik Yükümlülüğü*, çev. Türkiş Noyan, İstanbul 2008; Mehmet Yaşar Ertaş, *Sultan'ın Ordusu: (Mora Fethi Örneği, 1714-1716)*, İstanbul 2007; Zafer Gölen, *Osmanlı Devleti'nde Baruthane-i Amire (18. Yüzyıl)*, Ankara 2006; Salim Ayduz, *Tophane-i Amire ve Top Döküm Teknolojisi*, Ankara 2006; Gabor Agoston, *Barut, Top ve Tüfek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Askeri Gücü ve Silah Sanayisi*, çev. Tanju Akad, İstanbul 2006; Rhoads Murphy, *Osmanlı'da Ordu ve Savaş, 1500-1700*, çev. M. Tanju Akad, İstanbul 2007.

Mimarlık tarihi çalışmaları konusunda da durum pek farklı değildir. Genelde mimarlık tarihçilerinin Osmanlı arşiv belgelerini ve ana kaynaklarını kullanmakta yaşadıkları güçlükler, tarihçilerin ise malzemenin niteliğindeki zorluklar ile teknik bir mesele olmasının getirdiği çekinceler yüzünden bu konuya gereken ilgiyi göstermemiş olmaları, bu alanda ciddi bir boşluk yaratmıştır. Yukarıda işaret edildiği üzere, askerî tarih konusundaki bilgi zafiyeti nedeniyle, bugün mevcut olan ya da olmayan birçok yapının tarihçesi, inşaat süreci, hatta mimarı konusunda dahi net bilgilere sahip değiliz. Bu nedenle XIX. yüzyıldaki askerî yapılar için Pars Tuğlacı'nın³ verdiği epeyce hatalı ve eksik bilgiler⁴ ve neredeyse tüm yapıları Balyan (Balian) Ailesi'ne mal eden peşin kabuller, bir-iki istisna dışında araştırmacılar tarafından sorgulanmadan zincirleme olarak tekrarlanmaktadır.⁵

Öte yandan Osmanlı imar sistemi, işleyişi ve aktörleri konusunda yeterli kadar bilgi sahibi olmayışımız; Şehremini, Hassa Mimarbaşı, bina eminleri, halifeler, kalfalar, ebniye-i seniyye kalfaları, müteahhitler ve mimarların görev yetki ve sorumluluklarının çoğu kez karıştırılmasına yol açmaktadır. Önemli askerî-sivil yapıların mimarlarının kimliği konusu bile büyük ölçüde tartışmalı ve belirsizliklerle dolu bir alan olma özelliğini korumaktadır. T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan Plan, Proje ve Krokiler tasnifinde, önemli askerî yapılara ait plan ve çizimlerin son derece az oluşu, bu karmaşa ve belirsizliği daha da derinleştirmektedir.⁶ Osmanlı dönemi yapılarına dair planlar ve bunlar üzerinde yapılmış çalışmalar da henüz zengin bir literatür sunmaktan

3. Pars Tuğlacı, *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul 1981; a.mlf, *The Role of the Balian Family in Ottoman Architecture*, İstanbul 1990.

4. Örneğin Tuğlacı'nın Râmi Kışlası ve Taksim Topçu Kışlası (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu) için verdiği bilgiler epeyce hatalıdır, ayrıntılar için bkz. Yüksel Çelik, "Mit ve Gerçek Arasında: Taksim Topçu Kışlası (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu)", *Osmanlı İstanbul'u III, Uluslararası Sempozyum (25-26 Mayıs 2015)*, İstanbul 2015, s.443-476; a.mlf, "II. Mahmud Devrinde İdari-Askerî Bir Üs: Rami Kışlası", *Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies*, LII (2018), 227-266; a.mlf, "Rami Kışlası ve İstanbul'un Siyasi Tarihi ile Güvenliği Açısından Önemi", *Antikçağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi-Siyaset ve Yönetim*, ed. C. Yılmaz, İstanbul 2015, II, 201-207.

5. Değerlendirmeler için bkz. Selman Can, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Mimarlığının Teşkilat Yapısı ve Balyanlar", 150. *Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslar arası Sempozyumu (23-26 Kasım 2006)*, İstanbul 2007, I, 64-78, a.mlf, Osmanlı Mimarlık Teşkilatının XIX. Yüzyıldaki Değişim Süreci ve Eserleri ile Mimar Seyyid Abdülhalim Efendi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2002; a.mlf, "XIX. Yüzyıl Mimarları ve Ermeniler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 167 (Mart-Nisan 2007), 39-47; a.mlf, *Bilinmeyen Aktörleri ve Olayları İle Son Dönem Osmanlı Mimarlığı*, İstanbul 2010, s.73-121.

6. Adı geçen tasnifte İmparatorluk coğrafyasında yapılmış kışlalardan çok azının plan ya da çizimlerinin tespit edilebildiği görülmektedir, bu konuda değerlendirmeler için bkz. Abdulkadir Dündar, *Arşivlerdeki Plan ve Çizimler Işığında Osmanlı İmar Sistemi (XVIII. ve XIX. Yüzyıl)*, Ankara 2000, s.116-120; 141-142; a.mlf, "Osmanlı Mimarisinde Yapıların İnşa Süreci Üzerine Bir Araştırma", *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi -Osmanlı Özel Sayısı-*, Ankara 2000, s.165-170.

uzaktır.⁷ Yine XIX. yüzyılın ilk yarısında askerî yapıların büyük ölçüde plan, proje ve krokilerinin keza inşa edildikleri dönemdeki orijinal hallerini gösteren ve “resm-i mücessem” olarak adlandırılan, genellikle ahşaptan veya balmumundan bazen de gümüşten yapılan bina maketlerinin/modellerinin akıbetinin bilinmemesi, söz konusu yapıların mimari niteliklerini tam anlamıyla ortaya koymayı güçleştirmektedir.

Bu durumda, mimarlık tarihçileri ile Osmanlı tarihçilerinin disiplinlerarası bir yaklaşımla yapacağı kolektif çalışmalar sayesinde askerî yapıların tarihçesi, inşaat süreci ve mimarlarının kimliği gibi konular netleşecek, üslup, malzeme ve yapım teknolojisi ile sair nitelikleri ortaya konulabilecektir. Bu minvalde yapılacak sair çalışmalarla mimarlar ve mimarlık tarihçileri tarafından hazırlanacak rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri, harap haldeki askerî yapıların ihya edilmesi, iyi durumda olanların ömrünün uzatılması ve fonksiyonel bir biçimde gündelik yaşamın parçası haline getirilmesini mümkün kılacaktır.

Osmanlı mimarlık teşkilatı ve özellikle XIX. yüzyılda kurumsal değişim ve fonksiyonlarındaki farklılaşma konusu da tam anlamıyla aydınlatılabilmüş değildir. *Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı (1550-1557)* ve *Laleli Külliyesi'nin İnşaat Süreci* künyeli çalışmalar, ana kaynaklar kullanılarak yapılmış bina merkezli öncü çalışmalardır.⁸ Mimarlık tarihinin arşiv kaynaklarından plan ve projeler ile Osmanlı mimarlık teşkilatının bürokratik işleyişi ve XIX. yüzyıldaki değişim konularında Şerafettin Turan,⁹ Abdulkadir Dündar¹⁰ ve Selman Can'ın,¹¹ yine mimari programın uygulanması ve Batılılaşma döneminde inşaat teknolojisindeki gelişmeler bahsinde Oya Şenyurt,¹² Gökşun Akyürek¹³, Abdülkadir Dündar¹⁴ ve Uzay Yergün'ün¹⁵ çalışmaları, geleneksel sistemin işleyişi ve XIX. yüzyıldaki

7. Bu konuda ayrıntılar ve değerlendirmeler için bkz. Gülru Necipoğlu-Kafadar, “Plans and Models in 15th and 16th Century Ottoman Architectural Practice, *Journal of Society of Architectural Historians*, 45/3 (1986), 224-243.

8. Ömer L. Barkan, *Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı (1550-1557)*, I-II, Ankara 1972; Aras Neftçi, *Laleli Külliyesinin İnşaat Süreci*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2002.

9. Şerafettin Turan, “Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (1963), 157-163.

10. A. Dündar, *Arşivlerdeki Plan ve Çizimler Işığında Osmanlı İmar Sistemi (XVIII. ve XIX. Yüzyıl)*.

11. S. Can, Osmanlı Mimarlık Teşkilatının XIX. Yüzyıldaki Değişim Süreci ve Eserleri ile Mimar Seyyid Abdülhalim Efendi; a.mlf, *Bilinmeyen Aktörleri ve Olayları ile Son Dönem Osmanlı Mimarlığı*, İstanbul 2010.

12. Oya Şenyurt, “Geç Osmanlı İnşaat Ortamında Bina Eminliği”, *Middle East Technical University, Journal of the Faculty of Architecture*, vol. 25/2 (2008), 151-169.

13. Gökşun Akyürek, *Bilgiyi Yeniden İnşa Etmek: Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi ve İktidar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.

14. Abdülkadir Dündar, “Osmanlı Mimarisinde Yapıların İnşaat Süreci Üzerine Bir Araştırma”, *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi -Osmanlı Özel Sayısı-*, Ankara 2000, s.155-184.

15. Uzay Yergün, *Batılılaşma Dönemi Mimarisinde Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2002.

değişim ve dönüşümün ortaya konulması bakımından yol gösterici önemli çalışmalar. Öte yandan bendenizin de içinde yer aldığı, TÜBİTAK tarafından desteklenen ve ağırlıklı olarak arşiv kayıtlarına dayanan “18. Yüzyılda İstanbul’da İnşaat Esnafı ve Yapı Malzemeleri” başlıklı proje¹⁶ kapsamında elde edilen veriler yayımlandığında, mimarlık tarihi çalışmalarına mütevazı bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

XIX. yüzyılda modernleşme programının önemli başlıklarından biri olan ve İstanbul’un kent dokusu ile silüetini değiştiren askerî yapılar hakkındaki çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Kışlalar, asker hastahaneleri, karakollar, silah ve mühimmat imalathanelerine ilişkin çalışmalar bu alandaki bilgi zafiyetinin giderilmesi bakımından önemlidir, ancak bunların son dönemde yapılan ve genelde yayımlanmayan tez çalışmaları olarak kalmaları düşündürücüdür. Bu bağlamda müstakil yapılar hakkında kaleme alınmış ve yayımlanmış birkaç monografi, makro ölçekte Osmanlı askerî mimarisini, mikro ölçekte ise inşa edildikleri devrin mimarisini yansıtmaktan uzaktırlar. Bu durum askerî mimarinin en önemli unsurlarından biri olan kışlalar için de geçerlidir. XVIII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyılda Osmanlı modernleşme sürecinin abidevi ve devrin siyasi şartları nedeniyle aynı zamanda politik/ideolojik yapıları olan kışlalar konusunda, son dönemde Osmanlı tarihçileri ve mimarlık tarihçileri tarafından birtakım çalışmalar yapılmıştır: Selimiye Kışlası,¹⁷ Davudpaşa Kışlası,¹⁸ Taksim Topçu Kışlası,¹⁹ Râmi Kışlası,²⁰ Demirkapı Kışlası,²¹ Kuleli Kışlası,²²

16. Araştırma safhası tamamlanmış olan bu proje kapsamında derlenen bilgiler, Murat Uluskan ve Yüksel Çelik tarafından yayıma hazırlanmaktadır.

17. Gözde Ramazanoğlu, Osmanlı Yenileşme Hareketleri İçerisinde Selimiye Kışlası ve Yerleşim Alanı, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2003; Murat Yıldız, “Bahçeden Kışlaya Üsküdar Bahçesi”, *Osmanlı İstanbul’u III*, İstanbul 2015, s.379-442.

18. Zühal Çetiner, Davudpaşa Kışlası ve İstanbul Kışlaları İçindeki Yeri, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 1996; Yonca Dalğın, II. Mahmud Devri Askerî Yapılarından Davudpaşa Kışlası, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2019; Faruk Tuncer, “Davutpaşa Kışlası Yapıları”, *EJOS*, IV (2001), *Proceedings of the 11th International Congress of Turkish Art*, Utrecht-Nederlande (August 23-28/1999), nr.43, 1-24.

19. Yüksel Çelik, “Mit ve Gerçek Arasında: Taksim Topçu Kışlası (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu)”, s.443-476; Tuba Üzümkesci, Taksim Topçu Kışlası ve Yakın Çevresinin Tarihsel Dönüşümü, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2010; Berrak Kırbas, *Reconstruction of Ghost Buildings: Taksim Artillery Barracks*, Middle East Technical University, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara 2014.

20. Yüksel Çelik, “II. Mahmud Devrinde İdari-Askerî Bir Üs: Rami Kışlası”, s.227-266; a.mlf, “Rami Kışlası ve İstanbul’un Siyasi Tarihi ile Güvenliği Açısından Önemi”, s.201-207.

21. Nurçe Düzalan, Demirkapı Kışlası’nın Tarihsel Gelişimi, M.S.B. İstanbul Tedarik Bölge Başkanlığı Binaları Olarak Kullanımı ve Koruma Sorunları, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2010.

22. Nuran Nuhoğlu, Kuleli Kışlası C Blok 2010 Yılı Restorasyonu Üzerine Bir Değerlendirme, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2014; Zekeriya Türkmen, “Sultan II. Abdülhamid ve Sultan Abdülmecid Döneminde Kuleli Süvari

Orhaniye Kışlası,²³ Çanakkale Çimenlik Kışlası,²⁴ Kütahya Redif Kışlası²⁵ ve Tırnova Kışlası²⁶ hakkındaki çalışmalar bu cümledendir. Bu meyanda zikredilmesi gereken bir başka eser, Millî Savunma Bakanlığı tarafından yayımlanan *Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askerî Yapılar* başlıklı katalog çalışmasıdır.²⁷ Günümüzde mevcut olan ve askerî amaçlı kullanılan yapıların envanteri niteliğindeki bu katalog çalışmasında, doğal olarak ayrıntıya girilmediği gibi XIX. yüzyılda inşa edilmiş askerî yapıların ve kışlaların tamamına yer verilmemiştir. Öte yandan II. Mahmud Devri'nde merkez ve taşrada inşa edilen kışlalar hakkında Özlem Özen tarafından kaleme alınan doktora tezi de alana katkı sağlayan çalışmalardandır.²⁸ XIX. yüzyıldaki askerî mimari ve yapıların tamamını ele alan tek bir çalışmanın mevcudiyeti dikkat çeken bir başka husustur. Aynur Çiftçi tarafından 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askerî Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askerî Yapılar başlıklı doktora tezi, konuya bütüncül bakmamızı sağladığı gibi işaret edilen boşluğu doldurma yönünde önemli bir çalışmadır.²⁹

XVIII. yüzyıl sonlarında ivme kazanan ve XIX. yüzyılda daha radikal bir karaktere bürünen ve zamanla muhtevası da değişen reform süreci, Osmanlı askerî sisteminde önemli değişimler yaratmış, bu da doğal olarak askerî mimarinin şekillenmesine doğrudan etki etmişti. Bu konuda dönüm noktası, 1826 yılında vuku bulan ve *Vak'a-i Hayriyye* olarak adlandırılan bir iç çatışma sonunda Yeniçeri Ocağı ve sair Kapıkulu ocaklarının tasfiye edilmesi hadisesidir. Zira ardından kurulan yeni ordu olan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye için hızla kışla yapımına başlanmış, bu arada orduya kaydedilen neferlere kalacak yer teminindeki aciliyete binaen, Seraskerlik makamına tahsis edilen Beyazıt'taki *Eski Saray* (Saray-1 Atık-i

Kışlası", *Osmanlı İstanbul'u II*, ed. F. Emecen vd, İstanbul 2015, s.499-521.

23. Esmâ Atmaca, *Orhaniye Kışlası Tarihsel Gelişimi Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2009; Oğuzhan Uluman, *Orhaniye Kışlası*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya 2019.

24. İlke Aytar, *Sultan Abdülaziz Dönemi Kışla Yapılarının Çanakkale Çimenlik Kışlası Örneğinde Korunmasına Yönelik Bir Yöntem Önerisi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2016.

25. Emine Gedik, *Arşiv Belgelerine Göre Kütahya Redif Taburu ve Redif Kışlası*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kütahya 2015.

26. Özlem İlban, "Abdülmeccid Döneminde Taşrada Yapıtılan Kışlalardan Bir Örnek: Tırnova Kışlası", *Sanat Tarihi Yıllığı*, 24 (2015), 61-78.

27. Nurettin Yıldırım-Leyla Tekkollu, *Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askerî Yapılar*, Millî Savunma Bakanlığı İnşaat-Emlak Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001.

28. Özlem Özen, *II. Mahmud Dönemi Askerî Islahat Sürecinde Ortaya Çıkan Kışla Yapıları ve Mimari Özellikleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2013. Ayrıca bkz. Özlem İlban, "Kışlaların Şehri: Sultan II. Mahmud'un İstanbul'u", *İstanbul Araştırmaları Yıllığı*, 2 (2013), 199-204.

29. Aynur Çiftçi, *19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askerî Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askerî Yapılar*, I-II, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2004.

Âmire)'daki ahşap konaklar kışlaya dönüştürülürken, Mayıs 1807'de vuku bulan *Kabakçı İsyanı* esnasında asiler tarafından tahrip edilen III. Selim devrinin abidevi yapılarından Selimiye Kışlası da süratle onarılmaya başlanmıştı. 1826 sonrasında sadece merkezde/İstanbul'da 14 kışlanın inşaatına başlanması ve müştemilat ya da farklı fonksiyonları olan ek hizmet birimleriyle inşa edilen bina sayının tespit edilebildiği kadarıyla 68'i bulması, II. Mahmud devrindeki imar faaliyetlerinin yoğunluğunu göstermeye kâfidir.³⁰ Ancak İstanbul'daki Yeniçeri kışlaları olan Eski ve Yeni Odalar, Tophane Topçu Kışlası ve Taksim Topçu Kışlası'nın (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu)³¹ da aralarında bulunduğu yirmiden fazla askerî yapı, çeşitli nedenlerden ötürü maalesef günümüzde mevcut değildir.³²

Bu çalışmaya başlandığında, Vak'a-i Hayriyye'den sonra. II. Mahmud devrinde başlatılan kapsamlı reform sürecinin ilk kışlarından biri olan Râmi Kışlası hakkında, ansiklopedi maddesi ölçüğünde oldukça sınırlı bir bilgi mevcuttu. Pars Tuğlacı'nın verdiği yanlış bilgiler ve onun tekrarından ibaret bir tebliğdeki bilgilerden oluşan mevcut malumat, gerçeklerle ilgisi olmayan ve çalakalem yazılmış yüzeysel bilgilerin ötesine geçmemektedir.³³ Dolayısıyla çalışmanın temel dayanağını arşiv kaynakları

30. Meliha Şimşek, *Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da II. Mahmud Dönemi İmar Faaliyetleri*, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, I-II, İstanbul 1993; Gülberk Bilecik, *Ayverdi Haritasının Işığında XIX. Yüzyılda İstanbul'un Tarihi Yarımadasında İnşaat Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul 2004, s.95-107, 121-138.

31. Y. Çelik, "Mît ve Gerçek Arasında: Taksim Topçu Kışlası (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu)", s.443-476.

32. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aynur Çiftçi-Nadide Seçkin, "19. Yüzyılda İstanbul'da İnşa Edilen Askerî Yapıların Koruma Sorunları", *Yıldız Teknik Üni. Mimarlık Fakültesi e-Dergisi*, 1/1 (2005), 51-66.

33. Ayşe Yetişkin Kubilay, "Râmi Kışlası", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi (DBİA)*, İstanbul 1994, VI, 306; Sibel Onat Hattap-Nil Köroğlu, "Eyüp'te Önemli Bir Kültür Varlığı: Rami Kışlası", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VIII. Eyüp Sultan Sempozyumu, Tebliğler (7-9 Mayıs 2004)*, İstanbul 2004, s.160-163. Ortak yazarlı (Sibel Onat Hattap-Nil Köroğlu) bu bildiri, içerdiği yirmi resim çıkarıldığında üç sayfalık bir metinden ibarettir. Buna rağmen, verilen bilgilerin neredeyse tamamı hatalıdır. Metinde yer yer "arşiv kayıtları" ibaresi kullanılarak bilimsellik havası verilmekteyse de kaynakçasında tek bir arşiv belgesine atıf bulunmadığı gibi, daha ziyade internet adresleri göze çarpmaktadır. Öte yandan Pars Tuğlacı'nın *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul 1981 künyeli çalışması, mimarlık tarihçelerinin sık müracaat ettikleri bir eserdir. Söz konusu eserde s.35'te Râmi Kışlası hakkında verilen bilgi birkaç satırdan ibarettir. Bununla birlikte Tuğlacı; Râmi Mehmed Paşa'yı 1695-1703 arasında sekiz yıl sadaret makamında göstererek ilk hatasını yapar. Gerçekte sadareti 1703 yılı içinde yaklaşık 7,5 ay kadardı. Tuğlacı, ardından "çiftlik arazisine II. Mustafa döneminde Râmi Kışlası inşa edildi" demek suretiyle ikinci hatasını yapar. Hâlbuki devrin ana kaynaklarında böyle bir bilgi mevcut değildir. Müellif müteakip satırlarda Kırım Savaşı'nda Sultan Abdülmecid'in burayı başkumandanlık karargâhı olarak kullandığını ileri sürmekle, hatalar zincirine bir yenisini ekler. Oysa burası 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında II. Mahmud'un karargâhı olarak kullanılmıştır. Sultan Abdülmecid, Râmi Kışlası'nı, tamiri esnasında ve bazen de teftiş amacıyla birkaç kez ziyaret etmişse de burayı karargâh olarak kullanmamıştır. Tuğlacı'nın başta Taksim Topçu Kışlası (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu) olmak üzere sair askeri yapılar ve mimarları konusunda verdiği bilgilerin de bir kısmı hatalıdır, bkz. Y. Çelik, "Mît ve Gerçek Arasında: Taksim Topçu Kışlası (Beyoğlu Kışla-i Hümayunu)", s.443-476; S. Can, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Mimarlığının Teşkilat Yapısı ve Balyanlar", s.64-78, a.mlf, *Osmanlı Mimarlık Teşkilatının XIX. Yüzyıldaki Değişim Süreci ve*

ve dönemin kronikleri oluşturmuştur. Söz konusu arşiv kayıtlarını ağırlıklı olarak, defter fonlarında; Başmuhasebe Bina Eminliği Defterleri, Hazine-i Hassa Defterleri, Maliye Nezareti Masarifat Muhasebeciliği Defterleri, Maliyeden Müdevver Defterler; belge fonlarında ise Hatt-ı Hümayunlar, İradeler, Muallim Cevdet tasnifi, Yıldız Evrakı ve sair tasnifler oluşturmaktadır. Ayrıca rûznâmeler ve devrin kronikleri yanında, *Tuhfetül-İhvân*, *Târih-i Enderûn*, *Târih-i Livâ* ve *Letâif-i Enderûn* gibi dönem kaynakları, kışla hakkında içerdiği önemli bilgilerle çalışmanın temel dayanakları arasında yer almıştır. Özellikle belirttiğimiz eserlerin müelliflerinin (Tayyazâde Ahmed Atâ, Çukadar Hafız Hızır İlyas Ağa, Abdülhak Molla) padişahın maiyetinde Râmi Kışlası'na götürülen Enderun mensuplarından olmaları, yaşanan sürecin ayrıntılarına vakıf olmaları bakımından önemlidir. Keza Abdülhak Molla tarafından kaleme alınan *Târih-i Livâ*, II. Mahmud'un kışlada kaldığı yaklaşık iki yıllık dönemin adeta rûznâmesi (günlük) hükmünde olduğundan, çalışma açısından ayrı bir kıymeti haizdir.³⁴

Çalışmada, XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun genel durumu, Râmi Kışlası'nın inşa edildiği çiftlik arazisinin geçmişte hangi amaçlarla kullanıldığı ve kimlere temlik edildiği, kışlak mefhumu ile Doğuda ve Batıda kışla yapılarının teşekkül süreci, Osmanlı'da muvakkat yerleşmeler olan çadırılı/haymeli ordugâhlar ve meştâ kavramı, ilk kışla yapıları olan Yeniçeri Odaları, III. Selim devrinde *Nizâm-ı Cedîd* olarak adlandırılan reform sürecinin sembolleri olarak merkez ve taşrada inşa edilen kışlalar, bu dönemde gerçekleştirilen idari ve özellikle de askerî reformlar ile kışla yapılarının inşası arasındaki ilişki ve nihayet II. Mahmud devrinde Vak'a-i Hayriyye'nin ardından inşa edilen modern kışlalar gibi konular ve Râmi Kışlası'nın tarihçesi ele alınmıştır.

Bu bağlamda; Aydın-despotik modernleşmenin karargâhı haline gelecek kışlanın inşaat süreci, mimarının kimliği, geçirdiği onarımlar, 1828-29 Osmanlı-Rus Harbi boyunca 617 gün Sultan II. Mahmud tarafından idari ve askerî bir üs olarak kullanılması, muhafazakâr kesimler tarafından tepki çeken hamleler olarak kılık-kıyafet reformunun uygulamaya konulduğu yer ve Tasvîr-i Hümayun'un (padişahın resmi) ilk asıldığı yapı olarak kışlanın ifade ettiği anlam, modern askerî eğitimin önemli kurumlarından biri olan Fünûn-ı Harbiyye-i Mansure Mektebi'ne ev sahipliği yapan yer olarak arz ettiği önem, keza Sultan'ın kışlada ikameti esnasında yine bir ilk olarak maiyetindeki sivil-asker görevlilerin padişahın izniyle bazı yabancı elçilikler tarafından verilen balolara katılmaları, kışlanın Kırım Savaşı'ndaki fonksiyonu, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)'nda Balkanlar'dan yaşanan göç sonrasındaki işlevi ve nihayet I. Dünya Savaşı ve sonrasında İstanbul'un işgali

Eserleri ile Mimar Seyyid Abdülhalim Efendi; a.mlf, "XIX. Yüzyıl Mimarları ve Ermeniler", s.39-47). Dolayısıyla Tuğlacı'nın mezkûr eseri, akademik çalışmalarda kesinlikle ihtiyatlı olarak kullanılmalıdır.

34. Abdülhak Molla, *Târih-i Livâ -Sultan II. Mahmud Portresinden Farklı Bir Kesit-*, haz. Mehmet Yıldız, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013.

sırasında Fransız birliklerine ev sahipliği yapması gibi konular ele alınmıştır. Çalışmada salt bir askerî yapının tarihçesi değil, aynı zamanda “çiftlik-i hümayun” olan ve daha sonra bir bölümüne kışla inşa edilecek olan bu bölgeye gerçekleştirilen saltanat gezilerinin (Binîş-i hümayûn) ayrıntıları, kışla etrafında zamanla Râmi semtinin teşekkül süreci, Milli Müdafa Grubu’nun Kurtuluş Savaşı süresince Fransızların el koyduğu kışladan Anadolu’ya gerçekleştirdiği silah sevkiyatının ayrıntıları ve nihayet 27 Mayıs 1960 İhtilali’nin hazırlık aşamasında önemli karargâhlardan biri olan Râmi Kışlası’nın yakın dönem siyasi tarihimizdeki yeri gibi konulara da değinilmiştir.